

Parajdon töltöttem a gyerekkorodat, s azóta is visszajársz ide gyakran vagy nem túl gyakran. Mégis van egy képed Parajdról, a környékről...

Azt gondolom, hogy nagyon szerencsés vagyok, hogy ideszülettem. Egyrészt az a társadalmi helyzet, ami itt volt, az nagyon kreatívvá tette az embereket: Ceaușescu Romániájában meg kellett tanulni bizonyos túlélési technikákat ahhoz, hogy működjön a világ. A sorban állás művészete külön tudomány: érdekes módon pont Bolíviában vettem hasznát annak, hogy huszonöt évvel ezelőtt a szombat délután három órakor Udvarhelyről Parajdra induló busznál, ha nem voltál benne az első ötven emberben, akkor nem kaptál helyet. De négyszer annyian voltak, tehát meg kellett tanulni azt, hogy hogyan helyezkedjél, hogy feljuss a buszra.

Bolíviában a **Tóásó Előd** perén nagyon hasznos volt – egy kis teremben volt és hiába, hogy úgy üzemeltem, mint Előd féltestvére és a családi kötelék miatt nekem jogom lett volna részt venni, azt mondták a helyi hatóságok, hogy öt rokont beengednek, tehát a harmincnolc vádlott összesen öt rokonát. Darwin-féle kiválasztás volt, hogy kik jutnak be, s én mindig a második-harmadik voltam ennek a technikának köszönhetően.

Parajdra visszatérve én alapvetően a faluban nőttem fel – nem értem azt, amit a magyarországi kollégák meséltek, hogy apukám a harmadik feleségének a második gyerekével... Jól működő családban nőttem fel, nagyon sokat kaptam a rokonaimtól, mindig is köszönöm nekik. Technikai kérdés, hogy Székelyudvarhelyen születtem, de három napot voltam Udvarhelyen.

Annak, hogy Parajdnak volt egy kis könyvtára s én gyerekkoromban minden olyan könyvet elolvastam, ami érdekelt, nagyon nagy hasznát vettem – olyan nyelvi készség birtokába kerültem, ami nem feltétlenül volt jellemző a kollégáimra. Sokan azt mondják, hogy az én szókincsem, az általam használt szavak teszik érdekessé az írásaimat. Én azt gondolom, hogyha van negyvenezer magyar szó, akkor ne nyolcszázból írjunk cikkeket – vannak olyan sajtótermékek Magyarországon, ahol kényszerítik a kollégákat, hogy annyiból írjanak, én örülök, hogy nem egy ilyenél dolgozom.

Tehát azt hiszem, hogy sokat köszönhetek annak a közegnek, ami nevelt és nagyon érdekes tapasztalat volt sok szempontból az a váltás, ami a középiskolával jött, amikor bekerültem Udvarhelyre.

Ez a nyolcvanas évek közepén volt.

Igen, a Ceaușescu-korszak legdurvább része. Számomra egy nagyon nagy sokk volt az, hogy a biztos családi fészekből bekerültem egy ilyen Nyilas Misis kollégiumba, mert az akkori *Petru Groza Gimnáziumban* az volt, hogy a nagyobbak szívatták a kicsiket, s ez egy olyan embernek, aki soha nem volt ilyen helyzetben, sokkoló volt.

Nekem a testvérem itt lakott Székelyudvarhelyen, és lett volna lehetőség nála lakni, de én

kollégiumba akartam menni. Végig kellett mennem a kollégista élet különböző szakaszain, a zoknimosásokon, a megalázásokon, aminek köszönhetően később tudtam értékelni a jobb életet, másrészt ez kicsit olyan, mint a katonaság. Először megtörik az emberben azt az, hogy enyém a világ és én vagyok a világ legjobb embere és azt csinálom, amit akarok – megtanítottak közösségben élni.

Kilenc év van a testvérem és köztem, ő mindig éppen kilépett abból az életszakaszból, amibe én beleléptem – amikor iskolás lettem Parajdon, ő épp eljött Udvarhelyre, amikor én jöttem, akkor már családos lett. Nagyon jó testvérek vagyunk, de nem volt az a cimboraság vele: amikor elkezdett csajozni járni, én nem mehettem vele – nem voltunk szinkronban egymással.

A kollégiumban viszont életre szóló barátságok is szövődtek s én azt gondolom, hogy az embernek alapvetően szüksége van pofonokra ahhoz, hogy egy kicsit helyrekerüljön. Most például a katasztrófák esetében is sokszor megkérdezik, hogy miért járok ilyen helyekre és azt mondom, hogy azért, mert jó hazajönni. Mert az ember fejében rendet tesz: ha látod az iszonyú nagy bajokat, hogy emberek milyen helyzetekbe kerülnek, akkor megtanulod értékelni azt, ami neked már van és fel sem tűnik, hogy van. Értékeled azt, hogy van meleg víz, hogy van amit enni, hogy élnek a családtagjaid, de amíg fel sem merül benned, hogy ezt elveszítheted, mert ez a természetes, addig sóvárogsz olyan dolgok iránt, ami végül is hülyeség.

Nagyon sok ember van Magyarországon, aki elcseszett életűnek gondolja magát, mert nem tudta megvenni karácsonyra a legújabb plazmatévét. Baromira lényegtelen kérdések ezek! Az élet nem arról szól, hogy a legjobb autóm, a legjobb telefonom legyen, hanem arról szól, hogy van-e, aki szeret, és akit szerethetek, és hogy egyáltalán az alapfeltételek biztosítva legyenek. Csak amikor ez megvan, azt hisszük, hogy ez örökké fog működni.

Visszatérve Udvarhelyhez: az akkori Ceaușescu-világ, az a burok nagyon fontos dolgokat adott, mert a közösség úgy működött, hogy ha valaki Magyarországról kapott egy *István, a király* vagy

Edd

a

-le

mezt vagy

Hobo

könyvet, akkor azt megosztotta a padlástéren vagy a díszterem színpada alatt. Ronggyá hallgattuk a

Cseh Tamás

lemezeit, az Eddát kívülről tudtuk: egy olyan érési folyamat volt, amikor kinyílt a világ, mert a zárt világban is voltak olyan nyíló kapuk, amik nekem hihetetlen nagy élményt jelentettek. És külön ajándék a sorstól, hogy azok az emberek, akikre én annakidején istenként és elérhetetlen

álomként tekintettem, azok személyes barátaim lehettek – hálás vagyok a sorsnak, hogy Cseh Tamással volt alkalmam barátként beszélgetni és el tudtam neki mondani, hogy mit jelentett nekem a

Fehér babák takarodója

vagy a

Micsoda útjaim

.

Ha már a kinyílásról volt szó, a rendszerváltás után neked mikor és hogyan nyílt ki még jobban a világ? Akkoriban nagy kirajzás volt, a fiatalemberek, akik elvégezték az egyetemet, a katonaságot, azokból sokan elmentek Magyarországra vagy máshová, veled ez mikor történt meg?

Nekem nagyon nagy szerencsém volt azzal – habár akkor tragédiának tűnt –, hogy '89-ben végeztem, tehát ahogy ősszel elmentem egyetemre, akkor utána nagyon gyorsan jött a változás. Azzal is szerencsém volt, hogy nem oda és úgy jutottam be, ahová szerettem volna: én matematika-fizikát végzettem és a szüleim azt mondták, hogy nekem könyvelőnek kell menni, mert a parajdi sóbányánál pont akkor fog nyugdíjba menni a főkönyvelő, amikor én végzek és akkor egy biztos pálya van.

Én már akkor éreztem, hogy a könyvelés tőlem iszonyú távol áll, de engedtem a szülői nyomásnak és jelentkeztem Kolozsvárra, a *Babeş-Bolyai Tudományegyetem* közgazdaság karára – az már eleve gyanús volt, hogy Ceauşescu beszédeit kellett tanulni a felvételire, politikai gazdaságtant, stb. A szüleim tragédiaként érték meg, hogy csak az ún. esti oktatásra jutottam be, ami azt jelentette, hogy nappal dolgozni kellett volna, délután meg iskolába járni. Amikor az első nap a dékán tartott egy négyórás beszédet, amiben gyakorlatilag alig vett levegőt és számomra értelmezhetetlen dolgokat mondott a szocialista gazdaság nagyszerűségéről meg Ceauşescu elvtárs mangalia-i beszédéről, akkor én azt gondoltam, hogy ez nekem nem megy.

Bár mindenki őrülnék tartott a rokonságból, én hazajöttem Parajdra és azt mondtam, hogy én ezt nem fogom csinálni. Akkor a parajdi sóbányánál kerestek könyvelőt, pontosabban Ceauşescu kitalálta, hogy a rosszul menő számítógépgyárat azzal tuningolja fel, hogy minden négyszáz személy felett foglalkoztató vállalat, így a bányavállalat is, köteles egy ilyen szocialista számítógép-monstrumot venni, amire a vállalatok azt mondták, hogy megvesszük – mert nem lehetett azt mondani, hogy nem – viszont nincs emberünk rá. Semmi gond, akkor minden vállalat delegáljon egy embert, akit mi programozónak képzünk ki Bukarestben, gyorstalpaló jelleggel.

A sóbánya engem küldött, a forradalom Bukarestben ért, bár akkoriban olyan szintű intenzív oktatás folyt reggeltől estig, hogy ha hiányoztál a tanfolyamról, az munkahelyi lógásnak számított. Olyan szinten izolálva voltunk a világtól, hogy egyszer, amikor mentem haza – a szállodához úgy kellett menni, hogy átmentünk a főtéren, ahol volt az elhíresült, megszakadt beszéde Ceauşescunak – azt láttam, hogy egy Dacia után kötöttek egy Ceauşescu-portrét és az illető elindult. Gondolkodtam, hogy szerencsétlenül hogy kiszúrtak, hogy valaki viccből odakötötte ezt a portrét és most a szekusok agyon fogják ütni. Fel sem merült, hogy ő magától kötötte oda és valami változás van az országban.

Délután bejött valaki az iskolából a szállodába és azt mondta, hogy most mindenki üljön vonatra és azonnal menjen haza és majd értesítjük, hogy mikor kell jönni. S mikor másnap Udvarhelyre megérkeztem a vonattal, már égett a rendőrség, ez már december 22-én volt – addig csak ilyen híreket hallottunk, hogy történt valami Temesváron, de a tanulással voltunk elfoglalva.

